

פרשת ויקרא

פניני וחידושי אור החיים הק'

כל מה שקיבל משה מסרה לישראל

מֵאַחַל מוֹעֵד לְאָמַר: (א, א). **מכאן** אתה למד שלא דיבר ה' עם משה אלא דברי תורה שמסר לישראל, והוא מאמר התנא (אבות פ"א מ"א) 'משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע', הא למדת שכל מה שקבל מסר. ומכאן אתה למד שלא הודיעו ה' סוד שלא למדו את ישראל, והושוו ישראל למשה בידיעה, אלא שהוא למד מפי הגבורה וישראל מפי איש:

נדרצה ה' לקבל בהמה תחת נפש

דִּבֶּר אֱלֹהִים לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְגו' (א, ב). **כפל** לומר **דבר ואמרת**, גם שינה לדבר בשני לשונות ולא אמר 'אמור ואמרת'. ... **עוד** ירמוז גם על פרט חטאת השגיונות שיש בהם **דיבור** לבחינת החיוב, **ואמירה** שהוא לצד שיתרצה ה' לקבל בהמה תחת נפש החוטאת, שמן הראוי היא [הנפש] תמות, וה' פדה נפש אדם בשה כשבים ושה עזים, ולמרבה פר בן בקר:

הזכרת שמו ית' רק על מי שיש לו שבריו לב

וְאֵם מִן הָעוֹף עֲלָה קָרְבָּנוֹ לְיוֹ (א, יז). **טעם** אומרו **קרבנו לה'**, מה שלא אמר כן בעולת בקר וצאן. ... **עוד** ירצה על דרך אומרו (ישעי' נז טו) ואת דכא ושפל רוח, ואמרו ז"ל (סוטה ה.) אני את דכא, ולמאן דאמר אתי דכא. ומהטעם עצמו לא הזכיר שמו יתברך סמוך להזכרת קרבן אלא בקרבן עוף, כי מי דרכו להביא עוף הוא העני, ומביאו בשברון לב, לצד מה שהוא העני, ולצד מיעוט הקרבן, וקרא עליו ואת דכא. מה שאין כן המקריב בקר וצאן, שנפשו שמחה עליו בהקרבת דבר הראוי להתכבד:

בשלמים אין עדיפות לזכר

אֵם זָכָר (ג, א). **שלא** לעשות הדרגה לזכר בשלמים, לזה אמר **אם**, והבין:

חטאי פשוטי העם תלוי בגדולי הדור

וְאֵם כֹּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל וְגו' (ג, יג). **בתורת** כהנים דרשו **עדת** זו סנהדרין, נאמר כאן עדה ונאמר להלן וכו'. ... **ובדרך** רמז ירצה שאם ישגו העדה ויטעו מדרך הישר, גם סנהדרי ישראל תורתם תהיה נעלמת מהם, לצד שלא השגוהו על עדת ה' ליישר המעקשים, כי החטא יולד חטא אחר. וצא ולמד (כתובות ט.) מהוראת אביי בלא נטילת רשות מרבו, ששגג באותה הוראה, והרגיש כי דין גרמה, וכדאיתא בסנהדרין (טז):

עוד ירמוז, לנאות את אנשי חיל להשתלל לקרב לזכות עם בני ישראל לעבודת ה', ולזה יקרא **קרבן לה'**, כי על ידי חטא האדם יפרד הדבקות של ישראל עם אביהם שבשמים, דכתיב (דברים ז ד) וְיִתְּקַם הַדְּבָקִים בָּהֶן, ויהיו נבדלים ומרוחקים מהשכינה, והאלוהו ברוך הוא יקפיד כביכול על הדבר ויתאווה לקרב אותם אליו, וזה להוכיח לכל הרחוק ולקרב לכו, גם העניש למעלים עין מהדבר, וזה לך האות אשר לזה ה' להתחיל ממקודשו (שבת

מדוע לאדם הראשון לא הועיל קרבן על שגגתו

דִּבֶּר אֱלֹהִים לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לְיוֹ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֵת קָרְבְּנֵיכֶם: (ויקרא א, ב)

ובמדריש תנחומא (ד) אמרו למה אמר **אדם**, ולא אמר **איש**, ירצה לומר כי יחטא האדם כאלה הרשעון שהתחיל לחטוא יציא קרבן, ע"כ. הנה ממשמעות דברי המדרש משמע כי אדם הראשון שוגג היה, שהרי אין מציאין קרבן אלא על חטא שוגג, וזה מכון למה שפירשתי בפרשת בראשית בפסוק (ג יב) היא נתנה לי וגו', וכוננת המדרש היא כי צא ה' להתנהג עם בני ישראל, מה שלא נהג כן עם אדם הראשון, כי אדם הראשון חטא ונקנסה עליו מיתה ולא הועיל לו הבאת קרבן, ולזה יועיל. ואומרו **שהתחיל לחטוא**, נתן הטעם למה לא נהג ה' כמו כן עם אדם הראשון, כי אדם התחיל לחטוא ולא קדם לו בחינת הרע להכריחו לחטוא, מה שאין כן הבאים אחריו כבר קדם להם בחינת החטא בנפשם, וזה לך אות הבזית אשר ערל בשרו וזה ה' למוול (בראשית יז יא), מה שלא היה כן לאדם הראשון שטולד מהול (תנחומא נח ה):

ולדרך זה השכלתי ליישב חקירה אחת, אשר שפט לאדם על עון ראשון משפט מות, ולא חש למדתו ברוך הוא דכתיב (ויז' ג כט) פְּעָמַימִים שְׁלוֹשׁ עֶסְרִים, ואלרצא משפט לבזר יש לו, להעביר לו גם עון שלישי, דכתיב (עמוס ב ו) עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' (עי' יומא פז). כי יש טעם נכון בדבר, כי בזים ברוח ה' האדם החליטו בבחינת הטוב באין פסולת, שהיא בחינת הרע המטה את האדם מדרך הטוב, ובחטאו נמשך בחינת הרע ונעשה סוג לכל נפש איש ישראל בנפשו רוחו ונשמתו, גם בגופו ערל לב וערל בשר (ויחזקאל מד ט), ולזה אם יחטא איש ישראל יעבור לו ה' פְּעָמַימִים שְׁלוֹשׁ וְגו', לצד חלק הרע הדבוק בו רע, משננער מבטן אמו (בר"ד לז ז), והוא יתגבר עליו להחטואו בזמיו, גם יחטואו בהיסח הדעת, ולזה יועיל לו קרבן על שגיונו. מה שאין כן אדם הראשון, הגם שלא חטא אלא בשוגג, משפט אדם הוא לו שלא יעבור לו ה' אפילו חטא אחד, גם שיהיה שוגג לא יועיל לו קרבן על שגיונו:

ה' דיבר עם משה רק בזכות ישראל

ובדרך רמז יכוין על זה הדרך, לצד שראו שהקריב ה' את משה אליו ויקרא לו מתוך כולם, ועשה יקר וגדולה למשה, לזה אמר **אדם כי יקריב** כמו כן הקרבה לשכינה, אין זה אלא **מכבב**, פירוש מלד ישראל, כי באמצעותם היא ההשגה, וכמו שכתבנו למעלה שלא היה מדבר ה' עמו אלא בשביל ישראל. ואח ולמד ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, נתרחק מעליו הכבוד ולא דבר אתו אלהים (ד"ס):

הקב"ה מתאוה להיות קרוב עם ישראל

(נה), והגדיל שכר המזכה כמאמר התנא (אבות פ"ה מ"ח) 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו', כי ישמרתו ה' משגינות: והם הדברים הנאמרים כאן, אדם – להקדק לומר אדם, לשון חשיבות כאמור בזוהר (ח"ג מת.), בי יקריב – ואת מי יקריב, פירש הכתוב ואמר מכם – מן הפחותים שינסם כסם, אשר פשעו בה' ויאמרו לאל סור מפנינו (אבות כ"א יז) ונתרחקו מדביקותו יתברך, את זה יקריב. ולזה יקרא קרבן לה', כי

יקריב נכר מטעיו קודם לשרשו, ואדם כזה אינו צריך להביא לא נדר ולא נדבה, גם אין מציאות להביא לא חטאת ולא אשם, על דרך אומרים ז"ל (יומא פז.) 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו', ואם אין שוגג אין קרבן. ואחר שגמר אומר מעשה קרבן הנכבד והמעולה, אמר מן הבהמה וגו' תקריבו את קרבנכם, דבר זה ישנו בכל אדם, כי לא כל ישיגו בחינת רבים הקיב מעון (מלאכי ב ו):

גם בחטא השוגג תחסר מהנפש, אבל יש לה עדיין כפרה

דבר אל בני ישראל לאמר נפש בי תחטא בשגגה מפל מצות יי אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה: (ה, ט)

נפש אָתָּה. והודיעו הכתוב כי תחסר הנפש גם בחטא השוגג, האמת שלא תחסר כולה אלא מקצתה, ולכך מחסור כזה הוא אשר אמר ה' כי יביא קרבן, ובה תתקרב הנפש לשורשה ויאיר אורה כבתחלה. אבל במזיד שתחסר כולה לא יועיל תקנת הקרבן, כי אין נפש במציאות לקרבה, עד אשר ישוב ויעבור עליו יום הכפורים ויחיה, על דרך אומרנו (יחזקאל טז) והקייבו וקיו:

נפש. אמרו רבותינו ז"ל (תו"ט) לרבות גרים. ואם לכלול נשים היה לו לומר אדם כי יחטא, כי אדם כולל זכר ונקבה דכתיב (בראשית ה ט) ויקרא אֶתְּן שְׁמֵם אֶדָם. ודרכך רמז יכוין, כי לכל שנפש של אדם רשע היא נחסרת לכל מעשה הרע, באמנעות העון במזיד, ולזה יקרא הרשע בחייו מת דכתיב (יחזקאל יח לב) צמות הַמֵּת, כי אין לו נפש, והוא גם כן אומרנו (משלי כג ט) אִם צַעַל

הגזל מחבירו עושה ג' רשות, וגורם לג' רעות

נפש בי תחטא ומעלה מעל בני ובחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו: או מצא אברה ובחש בה ונשבע על שקר וגו': (ה, כ"א-כ"ב)

מצא אברה ובחש בה וגו':

עוד ירמוז שלשה דברים רעים הגורמת הנפש המרשעת. הא', היא נחסרת מאורה וממעלתה, והוא אומרנו נפש בי תחטא לשון חסרון כנפש עצמה. ב', ומעל מעל בה' על דרך אמרו אנשי אמת כי אין לך נפש מישראל שאין שפע נשמתו יורד לה להתקיים, שזולת זה אין לה חיות, זולת הנפש אשר עלתה רחנתה ובאשה צעון פלילי, לזה יכרת ממנה השפע האלהי, כאומרנו (בראשית יז יז) ונקרתה הנפש ההוא, ודרך השפע בא דרך שני חוטים דקים, דרך שני נקבי האף, והוא דרך מקום דביקות הנפש עם קונה, כאומרנו (דברים ז ט) וְאִתָּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם: והנה בחטא האדם מהחטאים כאלה, הנפש היא שולטים בה ובשפעה החיצונים כידוע, ונהנים מהשפע האלהי הרשעים ההם, וזהו אומרנו ומעלה מעל בה', כביכול באור הנמשך ממנו, והוא סוד הרמוז באומרנו (משלי כ"ד כד) גִּזְלֵל אֶצִּיב וְאָמַר וכו' קָצַר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית, פירוש לכך שמתחבר לבחינת הרע הנקרא איש משחית, והבין:

נפש בי תחטא ומעלה וגו'. צריך לדעת למה אמר בי תחטא, ואין לנו לפרש כאן כי החטא הוא ההכחשה, שהרי הוא אומר ובחש בעמיתו. עוד אומרנו מעל בה', מה שלא אמר בכל החטאות. עוד אומרנו ובחש בעמיתו, שלא היה צריך לומר בעמיתו. גם שיעור התיבה אינו מדוקדק:

ואולי כי יודיע הכתוב שלשה ענפי רשע שיעשה צעל עבירה זו. הא' – נטילת דבר שאינו שלו, הוא ענף הגזל. ב' – ומעלה מעל בה', פירוש בה' כביכול עשה המעל, פירוש לשון שינוי, כי הוא שפט על פי המעשים וזיכה לזה שיהיה לו ממון, וכשהוא בא וגוזלו נמאץ שגורם מעילה בה' ששינה עליו את הדיון, שלא עמד בידו ממה שהגיעו כפי משפט ה', ונמאץ ה' כביכול נחמד שלא עשה משפט דק. ואולי שכל לומר ומעלה מעל, ולא הספיק לומר ומעלה בה', נתכוין לכלול גם כן כל הגזל, כי גם לכדו מעל בה' כביכול, כי הוא לנו בחסרון הלקוח, והוא נוטל מה שלא נקצב עליו במשפטי ה'. ג' – ובחש בעמיתו, פירוש שמרשע את הדדיק, כשתוצע ממנו פקדונו וכו' והוא אומר לו לא היו דברים מעולם, ומשימו מכחש, והוא אומרנו ובחש בעמיתו, פירוש משים הכיחוש בעמיתו, שהוא הנגזל ממנו, משימו רשע, שתוצע דבר שאינו שלו ואומר לו למה תשקר עלי ויריב עמו:

הג', כי גם לכללות הקהל הוא גורם הכחשה, פירוש לכל שכל ישראל כאחד, רעת אחד תסובב רע לכל הנכר, והוא אומרנו ובחש בעמיתו שנעשית עמיתו כחושא מלדו רחמנא ליצלן, והוא מה שרמוז בפסוק (שם) גִּזְלֵל אֶצִּיב וְאָמַר וכו' (ברכות לה:). אמו זו כנסת ישראל, כי באמנעות אנשי חיל מתרבה בכללות עם ה' השלום והטוב והחיים:

והנה שני דברים אלו אינם אלא בפקדון, או בתשומת יד, או בגזל כשגזל ממנו את שלו, או עושה שכר שכיר, אבל במאץ אבדה אין בה כחש בעמיתו, לזה אמר הכתוב בפני עצמה, או